

VISUAL ARTS AS A MEANS OF DEVELOPING CREATIVE SKILLS OF 3-4 GRADE STUDENTS

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ УЧНІВ 3-4 КЛАСІВ

Tsalkovska K. M. / Цалковська К. М.

Siranchuk N. M. / Сіранчук Н. М.

Kyiv university named after B. Grinchenko
Київський університет імені Б.Грінченка

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі розвитку творчих умінь учнів 3-4 класу під час уроків образотворчого мистецтва. Для підвищення ефективності розвитку творчих умінь на уроках образотворчого мистецтва авторка уточнювала поняття «творчі вміння», розглянула способи розвитку даної якості молодших школярів під час уроків образотворчого мистецтва. Було виділено основні методи розвитку творчих умінь молодших школярів: метод проблемно-пошукового характеру, метод дидактичної гри, метод несподіваних творчих завдань, метод інтеграції з іншими предметами, метод індивідуального підходу до дитини, метод стимулювання, метод використання різних технік образотворчого мистецтва, метод колективної творчості. Використання вказаних методів допоможе досягти найкращих результатів у навчанні образотворчому мистецтву учнів 3-4 класу. Описано приклади практичного застосування методів розвитку творчих умінь та його комбінації під час уроків образотворчого мистецтва.

Ключові слова: творчі вміння, методи розвитку творчих умінь, молодші школярі, образотворче мистецтво, учні 3-4 класу.

Постановка проблеми. В даний час особливо актуальною є проблема розвитку творчих умінь школярів під час уроків образотворчого мистецтва. Сучасна педагогіка, орієнтована на формування творчої особистості, сприяє ефективному пошуку нових засобів, підходів у навчальному процесі з метою максимального розвитку творчих умінь дитини.

Існує об'єктивна необхідність у розвитку особистості, готової до вирішенню творчих та навчальних завдань, здатної виявляти свою індивідуальність.

Розвиток творчих умінь учнів початкової школи на уроках образотворчого мистецтва вивчається в аспекті проблеми творчої діяльності, яка пов'язана зі сприйняттям творів мистецтва, їх творчим і нестандартним виконанням, втіленням власних здобутих уявлень і вражень у творчих роботах. Під час художньої діяльності здійснюється важливий розвиток художньо-естетичних здібностей молодших школярів.

Багато педагогічних та психологічних досліджень говорять про необхідність занять образотворчою творчістю для більш повного розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури свідчить, що проблема розвитку творчих умінь особистості висвітлюється багатьма дослідниками. Зокрема, теоретичні аспекти формування творчої активності особистості представлені в працях зарубіжних учених Дж. Гілфорда, Дж. Рензулі, К. Роджерса, С. Торренса та ін., вітчизняні науковці Л.Любарська, Т. Шпікалова відзначають, що уроки образотворчого мистецтва є

унікальним навчальним предметом, які надають дітям безліч можливостей творчо самореалізовуватися, розвивати творчі здібності, асоціативно-образне мислення, творчу уяву, фантазію, пізнавально-творчу активність.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Суспільне становище нашої країни останніми роками визначається складністю та різноманітністю проблем, які вимагають чіткого орієнтування в нових справах і обставинах, відмови від певних шаблонів у суспільній діяльності, гнучкого мислення та творчого розв'язання глобальних і локальних задач.

Головне завдання гуманної та демократичної освіти в Україні – організація умов для творчого розвитку та самовдосконалення особистості, формування майбутніх поколінь у суспільстві, які мають здатність навчатися протягом життя, продуктивно вирішувати важливі проблеми, розвивати загальнолюдські цінності у суспільстві.

Образотворча діяльність має велике значення у вирішенні завдань розвитку уяви дітей, оскільки за своїм характером є художньою діяльністю, формує у дітей почуття краси та гармонії. Специфіка занять образотворчою творчістю дає широкі можливості для пізнання прекрасного та розвитку уяви. Також уява, що виявляється в малюванні, виступає одним із цільових орієнтирів освіти з федерального державного освітнього стандарту шкільної освіти.

Таким чином, на підставі проблеми дослідження було виявлено протиріччя між: необхідністю розвитку творчих вмінь у дітей молодшого шкільного віку на уроках образотворчого мистецтва та недостатньою розробленістю методичного забезпечення організації цього процесу.

Мета статті – визначення розвитку творчих умінь учнів 3-4 класів засобами образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Згідно з логікою нашого дослідження, проведемо розкриття особливостей розвитку критеріїв творчих умінь у дітей молодшого шкільного віку. У рамках цього питання насамперед розглянемо психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку.

Як зазначає І. В. Давидова, «молодший шкільний вік охоплює період життя від 7 до 11 років. Це той період, коли проходить навчання в початковій школі, і визначається найважливішим моментом у житті дитини - його вступом до школи. Цей вік вважається найвідповідальнішим і складним для дітей» [1, с. 56].

Відповідно до досліджень О. Б. Нікітюка, «у цьому віці відбувається інтенсивний розвиток інтелекту. Мислення наводить до якісної перебудови пам'яті, сприйняття, перетворюючи їх на регульовані, довільні процеси. Діти 7-8 років зазвичай мислять конкретними категоріями. До кінця цього віку вони мають навчитися самостійно, робити висновки, зіставляти, узагальнювати, знаходити відмінності та загальне, встановлювати прості закономірності» [4, с. 237].

Дитина в цьому віці потрапляє в нове соціальне середовище та його провідним видом діяльності стає навчальна діяльність. У той період проводиться становлення таких рис особистості як дисциплінованість,

організованість, воля, відповідальність. Також варто згадати, що в цей період життя у дітей інтенсивно розвивається кісткова та м'язова системи, центральна нервова система, вегетативна та всі внутрішні органи. У результаті всього цього відбувається ендокринний зсув, що вимагає від організму дитини величезної витрати сил та енергії для мобілізації всіх резервів.

К. Роджерс вважав, що творчість є найбільш адекватною формою існування людини, потребою вищого, духовного рівня, прагненням до самовираження, а творчу активність розглядали як стан внутрішньої активності «без необхідності зв'язку з творенням художніх творів, наукових концепцій, чогось корисного чи необхідного для суспільства» [5, с. 102].

Попередній аналіз показав, що творчі уміння є сплав багатьох якостей. Розглянемо підхід П. Торренса, який ґрунтується на тому, що до умінь, що зумовлюють творчість, відносяться: легкість, яка оцінюється як швидкість виконання завдання, гнучкість, що оцінюється як число перемикань з одного класу об'єктів на інший, і оригінальність, що оцінюється як мінімальна частота народження даної відповіді в однорідній групі.

У цьому підході критерієм творчості є не якість результату, а характеристики та процеси, що активізують творчу продуктивність: швидкість, гнучкість, оригінальність і ретельність розробки завдань. За думкою П. Торренсу максимальний рівень творчих досягнень можливий при поєднанні тріади факторів: творчих здібностей, творчих умінь та творчої мотивації [6, с. 120].

Проаналізувавши поняття «творчі уміння» у працях педагогів і психологів, ми можемо зробити висновок про те, що творчі уміння в образотворчому мистецтві це не лише вроджений талант, а й те, що людина може розвинути у собі сама. Тобто розвиток творчих умінь молодших школярів під час уроків образотворчого мистецтва – це не тільки виявлення здібностей закладених природою, а й результат кропіткої роботи педагога та учня.

Творчі уміння молодших школярів під час уроків образотворчого мистецтва ми трактуємо як здатність сприймати та аналізувати картини художників, здатність створювати власні образотворчі образи, засновані на досвіді сприйняття мистецтва.

У сучасних школах на уроках образотворчого мистецтва педагоги приділяють увагу в основному освоєнню основ малюнка, розвиток ж творчих здібностей відходить на другий план через необхідність виконання основної програми та у зв'язку з недостатньою кількістю навчального часу, відведеного уроку образотворчого мистецтва.

Розвиток творчих умінь необхідно розпочинати з раннього віку. Найбільш сприятливим для цього є молодший шкільний вік. Перед педагогами та батьками стоїть завдання не нашкодити, не "закопати" творчі здібності, а розвинути в дитині закладений природою творчий потенціал. Допомогти йому рухатися в потрібному напрямку, всіляко підтримувати його.

Величезне значення має комфортна психологічна обстановка. Це також вимагає величезної праці з боку педагога. Розвиваючи творчі уміння молодших школярів під час уроків образотворчого мистецтва, педагог дає уявлення про

професійне мистецтво живопису, скульптури, графіки, спрямовує дитину до індивідуальної творчості та розвитку. Творчі уміння необхідно розвивати цілеспрямовано, послідовно та ретельно. Найбільш ефективним засобом розвитку творчих здібностей є образотворче мистецтво.

Проаналізувавши літературу на тему дослідження, ми уточнили поняття «творчі уміння». Також було визначено методи розвитку творчих умінь молодших школярів під час уроків образотворчого мистецтва.

- 1) Метод проблемно-пошукового характеру.
- 2) Метод дидактичної гри.
- 3) Метод несподіваних творчих завдань.
- 4) Метод інтеграції коїться з іншими предметами.
- 5) Метод індивідуального підходу до дитини.
- 6) Метод стимулювання.
- 7) Метод використання різних технік образотворчого мистецтва.
- 8) Метод колективної творчості [3, с. 61]

Зупинимося докладніше на розгляді деяких із цих методів. Метод дидактичної гри спрямований на виявлення та розвиток у дітях уяви, фантазії, спостережливості. У процесі гри діти навчаються творчо грати, працювати з художніми матеріалами, моделюючи з них допомогою свого уявного образу.

Наприклад, розглянемо метод дидактичної гри на уроці «Будуємо місто». Дітям необхідно уявити себе у ролі архітектора власного будиночка. За допомогою техніки паперопластики, вони конструюють окремі будиночки. Кожна дитина фантазує та створює свій оригінальний будиночок.

Метод колективної творчості. За допомогою цього методу діти навчаються працювати в команді, співпрацювати з однокласниками у процесі роботи, вчать слухати та приймати думку один одного.

Продовжуючи тему попереднього уроку «Будуємо місто», діти конструюють уявне місто з виконаних кожною дитиною будиночків. При створенні спільного проекту вони опановують прийоми колективної творчої роботи під керівництвом педагога.

Метод несподіваних творчих завдань. На таких уроках розвивається дитяча фантазія, уява, навички пошуку власного рішення. Можна, можливо використовувати такі завдання, як намалювати казкового героя, фантастичний місто і таке інше.

Наприклад, на уроці дітям дано завдання – створити образ нічного міста за допомогою різноманітних несподіваних матеріалів. Для нього створення підійдуть конфетти, паєтки, насіння, трава і так далі. Чим різноманітнішими будуть матеріали для творчої діяльності, тим інтенсивніше розвиватимуться дитячі творчі здібності, тим цікавіше буде створений образ.

Метод використання різноманітних технік образотворчого мистецтва. Різноманітні техніки допомагають розвинути творчу ініціативу, розвивають індивідуальність та уяву, підвищують мотивацію дітей. На уроках з використанням цього методу діти знайомляться з новими можливостями художніх матеріалів, що розвивають навички роботи фарбами, кольором.

Наприклад, з допомогою прийому техніки монотипії. Малюнок фарбами

наносять на аркуш паперу, а потім роблять з нього відбиток на іншому, змоченому водою листя. Дітям дуже подобаються уроки з використанням різних технік, вони стимулюють дітей до творчості.

Метод інтеграції коїться з іншими предметами. Використовується для більш ефективного пояснення та засвоєння нового матеріалу на уроці. В основному інтеграція здійснюється з паралельно йдуть уроками музики та літературного читання. Для цього використовуються музичні та літературні твори, що відповідають темі.

Спосіб стимулювання. Цей метод також важливий для розвитку творчої здібності. Кожна дитина прагне бути першою, перемогти, досягти якогось успіху. Завдання педагога образотворчого мистецтва – Організація виставок, конкурсів творчих робіт. Школярам цікаво розглядати роботи своїх однокласників, оцінювати їх. Як наслідок, діти намагаються виконувати роботи акуратніше, цікавіше, виявляючи фантазію. Чим різноманітнішими та цікавішими будуть проходити уроки образотворчого мистецтва в школі, тим швидше дитина навчиться самостійно мислити і отримає необмежені можливості для втілення їх у творчості. Перегляд педагогом звичних правил проведення навчального процесу забезпечує ефективність розвитку творчої здібності учнів.

Якщо на заняттях використовуються літературні твори, це безперечно буде розширювати тематику дитячих малюнків, що є одночасно методом їх навчання, сприяючим розвитку творчої ініціативи. Словесний художній образ розкриває конкретні риси будь-якого предмета чи явища і водночас дає можливість слухачеві домислити і сам образ, і ситуацію, в якій відбувається дія. Застосування педагогом художніх образів на заняттях допомагає у розкритті задуму. Перед початком малювання за власним задумом або на задану сюжетну тему слід допомогти дитині з усієї маси вражень відібрати те, що відноситься до цієї теми, тому що абсолютно самостійний вибір іноді буває випадковим, неповним, неправильним.

Для успішного розвитку творчих умінь дітей на уроці образотворчого мистецтва необхідні такі умови:

- введення у зміст уроку читання, театральних сценок, музичні фрагменти.
- введення у зміст уроку розмови педагога про гарних та негарних вчинків людей, про ставлення людини до природи, до літніх людей, тваринам, про ставлення до мистецтва.
- облік особливості сприйняття молодшими школярами творів образотворчого мистецтва. Адже «діти живуть своїми уявленнями про добро і зло, честь і безчестя, людська гідність; у них свої критерії краси, у них навіть свій вимір часу: у роки дитинства день здається роком, а рік вічністю
- відбір для використання під час уроків творів істинно художніх, вартих уваги, здатних проникнути в душу дитину, розвинути її.
- прийняття педагогом як головна мета занять не мистецтвознавчий аналіз творів мистецтва, не розгляд технічних прийомів автора, а навчання дитини сприймати картину (у в тому числі і її колористичне рішення) як

вираз людського ставлення до життя - використання природи як виховує і розвиваючого чинника.

– прагнення знайти індивідуальний підхід до кожного учня [2, с. 50].

Можна зробити висновок, що програма перша місце ставить емоційно-образний розвиток дітей, розуміння закономірностей мистецтва, але методикою навчання основ реалістичного зображення не приділяє належної уваги. Автори вважають, що учням треба надати якнайбільше свободи творчості, і дуже часто обмежуються дуже загальними рекомендаціями на кшталт: роботу треба починати з основних, великих форм, відразу підкреслюючи рухи, а деталізувати тільки після того, як вирішено спільну композицію (ліплення фігури людини або тварини в русі на вибір за один урок, 3-4 кл).

Внаслідок виконання завдань діти молодшого шкільного віку стають активними та самостійними у створенні образу предметів, виборі та використанні художніх матеріалів як виразних засобів зображення, розвивається дрібна моторика рук і тактильне сприйняття, формується просторове орієнтування на аркуші паперу, окомір і зорове сприйняття, відбувається розвиток образотворчих навичок та умінь, спостережливості, естетичного сприйняття, емоційної чуйності.

Висновки. Отже, проаналізувавши теоретичні засади розвитку творчих умінь молодших школярів під час уроків образотворчого мистецтва, ми уточнили поняття «творчі уміння». Визначили, що молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для розвитку творчих умінь у образотворчому мистецтві. Також були виділені педагогічні методи для більш ефективного розвитку творчих умінь школярів. Розвиток творчої особистості під час уроків образотворчого мистецтва передбачає комбінування різних методів розвитку творчих умінь учнів 3-4 класу. Це сприяє формуванню інтересу до мистецтву та самостійної творчості.

Перспективними напрямками дослідження вважаємо сучасне образотворче мистецтво, що значно розширило свої межі: кіно, телебачення, фотографія, комп'ютерний дизайн та анімація, відео та багато іншого, що увійшло до нашого життя. Поняття синтезу культури означає сьогодні таку роботу уяви, яка поєднує у собі творче мислення та знання на якісно новому рівні.

Література

1. Давидова І.В. Творча спрямованість нетрадиційних техніки малювання. *Початкова школа плюс та після*. 2019. № 4. С. 56.
2. Максимчук В.М. Казкова подорож на уроках образотворчого мистецтва. 2018. С. 50. URL: <https://en.calameo.com/read/00226098320debebd0cb5>
3. Максименко О.М. Використання нетрадиційних технік малювання на уроках образотворчого мистецтва як засіб розвитку креативного мислення школярів. *Методична розробка*, 2019. С. 61.
4. Нікітюк О.Б., Євсюков О.Ф. Креативність як невід'ємний компонент інтелектуального розвитку творчої особистості в процесі навчання у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2020. Випуск 4(26). С. 237–241.

5. Роджерс К., Фрейберг Дж. Свобода учиться. К.: Сенс, 2021. 527 с.

6. Torrance, E.P. Torrance Tests of Creative Thinking. *Scholastic Testing Service, Inc.*, 2018

References:

1. Davydova, I.V. (2019). Creative orientation of non-traditional drawing techniques. *Elementary school plus and after*, no. 4, p. 56.

2. Maksymchuk, V.M. (2018). A Fairytale Journey through Fine Arts. Rivne region. URL: <https://en.calameo.com/read/00226098320debebd0cb5>

3. Maksimenko, O.M. (2019). The use of non-traditional drawing techniques in fine arts lessons as a means of developing students' creative thinking. *Methodical development*. Kiev

4. Nikityuk, O.B., & Evsyukov, O.F. (2020). Creativity as an Integral Component of the Intellectual Development of the Creative Personality in the Process of Education in Higher Educational Institutions. *Collection of Scientific Papers of Kharkiv University of the Air Force*. Issue 4(26), pp. 237–241

5. Rogers K. (2021), Freiberg J. Freedom to learn. К.: Sens, 527 p.

6. Torrance, E.P. (2018) Torrance Tests of Creative Thinking. *Scholastic Testing Service, Inc.*,

Abstract. *Art is one of the important components of the spiritual culture of human society. However, the transmission of information from one generation to another does not provide development of society. The most important condition for such development is the ability of each member of society to creative activity. The article is devoted to the actual problem of developing creative skills of 3rd-4th grade students during fine art lessons. In order to increase the effectiveness of the development of creative skills in fine art lessons, the author clarified the concept of "creative skills", considered ways to develop this quality of younger schoolchildren during fine art lessons. Children's creativity is directly related to features of perception of the surrounding world. At any age communication with by nature, it has a beneficial effect on a person, develops in many ways thought in children. And in junior high school age exactly artistic activity is an important factor in the formation of not only knowledge, abilities and skills in drawing, but also creative development abilities, exerting a significant influence on aesthetic education child The main methods of developing the creative skills of younger schoolchildren were highlighted: the problem-search method, the didactic game method, the method of unexpected creative tasks, the method of integration with other subjects, the method of an individual approach to the child, the method of stimulation, the method of using various techniques of fine art, the method of collective creativity . The use of the specified methods will help to achieve the best results in the teaching of fine arts to students of 3-4 grades. Examples of practical application of creative skills development methods and their combination during fine art lessons are described.*

Keywords: *creative skills, methods of developing creative skills, younger schoolchildren, visual arts, 3rd-4th grade students*